

IDEER

DIKT

REDIGERT AV TOM STALSBERG

tst@dagbladet.no

FOTO: Tom Stalsberg

(FOSSDAL VAAGE)

Spør ikkje om det umoglege, søster
endelausa rekkjer av mødrer
har gjort jobben godt, vist med kraft
kva som gjeld: Å tåla, ta imot
kva som enn kan koma

Leggja frå seg ansiktet, takka
men aldri gløyma skilnaden på tålmod
og kjærleik, sjølv om tida insisterer

på det enkle ordet Ja
gøymd i ting som
jul og bursdag, gras og håp

og feite, kvite dropar
frå eit bryst, ein kropp
som ikkje lenger svarar meg åleine

ELI FOSSDAL VAAGE

FRA DEN NYE SAMLINGA

«ESTALANI»

(TIDEN NORSK FORLAG 2019)

Med utgangspunkt i det som nå er allment anerkjent som hans hovedverk, den såkalte «Bokhylla», er det nå på Astrup Fearnley en utstilling som tar for seg den tyske kunstneren Anselm Kiefers forhold til litteraturen. Og det er alt annet enn overfladisk.

EN litteraturens MALER

KIEFERS VERKER: Astrup Fearnley er nå klappet og klare til å vise fram en eksklusiv utstilling fullstendig dedikert Anselm Kiefer.

I 1989 gikk Astrup Fearnley til innkjøp av «Bokhylla» – eller «High Priestess»/«Zweistromland» som det egentlig heter – hos kunsthandleren Anthony d'Offay i London, og i samme periodene skaffet de seg de to gedigne maleriene «Barren Landscape» og «Ladder to the Sky».

I museets forrige lokaler hadde disse tre monumentale verkene et eget rom helt for seg selv, mens de i dag setter sitt preg på en langt lysere og større sal ytterst på Tjuvholmen.

NÅ ER DET her en eksklusiv utstilling fullstendig dedikert Anselm Kiefer, som selv planlegger en visitt for etter sigende å kaste et blikk på sitt eget mesterverk for første gang siden det ble innkjøpt. I tillegg til de tre verkene som tilhører museets egne samlinger, er salen fylt av 20 vitriner med bøker, og veggene dekket av en rekke tresnitt. Samlet utgjøre dette et kunstnerisk univers som støtter opp om seg selv: her kan publikum trekke trådene mellom Kiefers utlegninger av mystisisme,

KUNST

Tekst: FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter og skribent

religion (særlig katolisisme og jødisk kabbalisme) og litteratur, for dette er – som man vil skjønne – en svært belest mann vi har med å gjøre, og jo bedre man har gjort hjemmeleksen sin, jo mer vil man få ut av utstillingen.

ANSELM KIEFER BLE født nær krigens slutt i en liten by ved Donaus kilde i det katolske Sør-Tyskland. Han vokste opp i et område som nærmest var lagt øde av kamphandlingene, og senere – da han studerte under konseptkunstneren Joseph Beuys – lot han seg avfotografere ikledd sin fars

SS-uniform rundt omkring i Europa.

Et av hans livslange prosjekter har vært å «ta tilbake» litteraturen og mytologien fra nazistene, og selve Holocaust har også vært vedvarende tilstede i hans kunstnerskap. Men Kiefer har tatt enda lengre steg tilbake, helt til religionenes skapelsesberetninger (kosmogonien) og sivilisasjonenes framvekst, som han har koblet sammen med hendelser fra sitt eget liv.

ET AV HANS omdreiningspunkter er myten om den spanske mystikeren Teresa av Ávila (1515-82), et sentralt navn innenfor katolisismens tradisjon for religiøse ekstaser (jf. Berninis kirkeskulptur i Roma), og et annet er den britiske fysikeren og okkultisten Robert Fludd (1574-1637) sine teorier om forbindelsen mellom universet og den biologiske verden på Jorda. Blant andre bør også den fransk-rumenske poeten Paul Celan (1920-70) nevnes. Jøden Celan mistet begge foreldrene sine i konsentrasjonsleir, og satt selv fanget i 18 måneder.

Når det gjelder selve «Bokhylla», så er det en enorm skulptur – den dekker en hel

Foto: Charles Duprat.

vegg – bestående av 196 blybøker plassert på en bokhylle av stål. Hver bok veier rundt 250 kilo, men kan i prinsippet tas ut.

HYLLA ER DELT i to av en glassplate, hvorav den ene delen – som har et reagensrør fylt med vann festet til seg – er påført tittelen «Euftrat», og den andre «Tigris», etter de to elvene som rammer inn det som kalles «sivilisasjonens vugge» i Mesopotamia. Bøkene er røft behandlet, og flere av dem er for eksempel tydelig blitt overkjørt at et kjøretøy.

Mange er illustrert, men noen er lukket, andre kun halvveis åpne. Et åpenbart tema her er konservering av minner, men ikke nødvendigvis kommunikasjon og læring, siden mye ikke er tilgjengelig. For eksempel er nevnte «Barren Landscapes», det store maleriet som henger ved siden av, avbildet i en av de lukkede kjempebøkene, slik at vi ikke har tilgang til det.

SELVE TITTELEN ER i likhet med verket todelte, og mens den tyske – «Zweistromland», som betyr «landet mellom flodene» – naturligvis viser til de to gamle elvene,

så er «High Priestess» en yppersteprestinne på et tarot-kort, der hun gjerne er avbildet sittende på eller mellom to bokstaber. Slik åpner tolkningsrommet seg, for den som tar seg tid til å lete.

Som kunstner knyttes Anselm Kiefer til tysk ny-ekspresjonisme. De tekstbaserte elementene i maleriene og skulpturene hans refererer til det som kalles palimpsest, gresk for «utskrapet igjen», som i denne forbindelse viser til hvordan flere lag med skrift kan legges over hverandre. I og med at «Barren Landscapes» også finnes – om enn skjult – i «Bokhylla», ser vi et eksempel på hvordan Kiefer bygger videre på det han selv skaper, som om hans virke er en evig lang selvbiografisk oppdagelsesferd.

DEN ER IKKE akkurat fargesprakende, produksjonen til Kiefer, men allikevel må jeg plassere «Barren Landscapes» som et

av de kunstverkene jeg setter aller høyest. Fargetonen er holdt i grått og brunt, og i selve akrylmalingen er det festet hår, kritt og aske, i tillegg til at et varmelement – til forveksling lik en galge – henger over motivet, som viser et urbant landskap. Strukturen til venstre i maleriet forestiller

Copan-bygningen i sentrum av São Paulo, en enorm boligblokk med en karakteristisk bølgeformet fasade, tegnet av arkitekten Oscar Niemeyer på 1950-tallet. Niemeyer var en ledende modernist, på en tid da modernismen var framoverskuende og optimistisk, men hos

Kiefer er det tydelig at mørket har senket seg over den inntørkede byen. Men for skue det er, strukket ut over 3.30 x 5.60 meter!

«BARREN LANDSCAPES» BÆRER også påskriften «Lilith», hun som ifølge den jødiske kabbala-tradisjonen var Adams første kone, og i motsetning til Eva var

hans likestilte, siden hun var skapt av samme leire som ham.

Hun forlot Adam fordi hun ikke ville underkaste seg ham, og innenfor kabbalaen blir hun betraktet som en ond skikkelse, nærmest som en demon, forbundet med ustyrlige naturkrefter og begjær. Lilith har sin opprinnelse i babylonsk mytologi, og nevnes i eposet Gilgamesj, der hun blant annet assosieres med en slange. I det siste av de tre verkene til Kiefer i Astrup Fearnleys eie, «Ladder to the Sky», finner vi et slangeskinn festet til malingen, sammen med en autentisk fangedrakt fra en konsentrasjonsleir.

SLANGEN ER NATURLIGVIS sentral i historien om Edens hage, men Kiefer er også opptatt av norrøn mytologi, så det kan like godt vise til Midgardsormen. Men til tross for alt dette kan ikke Kiefer kalles for en tilbakeskuende kunstner, fordi alle disse overleveringene – det være seg fra kabbala, Voluspå eller Auschwitz – for ham er som forseglede skrin med filosofiske budskap for fremtidig bruk. Hans kunst har tyngde, både i bokstavelig og metafysisk forstand.

«Kiefer er også opptatt av norrøn mytologi»